

quam inter & sommam secreto retentam nulla intercedit proportio.

Quarta ratio, qua sepe potissimum juvari præfato viro videtur, usum sibi vindicat iis tantummodo familiarium, qui quidquid ad quemcumque ratione collinare aptum putant, habent venale; certissimum namque est, gratiam atque auctoritatem non eam retinere rerum conditionem, qua commercium ingrediuntur, & iis, a quibus ex venditione conteruntur in quæsum, non aliud accedere, quam quod turpe lucrum appellatur; ejusdemque restituendi incumbe obligationem quemadmodum declaratum est a sacra Facultate Theologica Parisiensi in 89. Doctrina ipsius articulo, qui concipiatur isti verbis: *Qui gratia & auctoritate, qua pollex apud Magnates, Magistratus, aliosve abutuntur ad quæsum, ut alii Dignitatis, Munia. Honoris gradus, vel aliqua officia procurant, peccant, & retributionis lege tenentur.* Ex quibus inferendum est, Juvenalem non potuisse sepe immiscere ejusmodi propria loco illi, commercio, siquidem debet sepe virum integrum ac fidum erga tuam societatem præbere, & obligaretur ad confundendum ejusdem rei communem, eique sine ullo fuso significandum, istam Matronam sati sibi habuisse summam 12000. librarum; deinde vero si virum suisset iis, quibuscum invitat societatem, ei mercedem rependere prædictorum 1000. nummorum ex grato animo tum ipsius opera & laboris, tum collati in societatem offici, coldem potuisse abique dubio sibi vindicare atque retinere; juxta quod fertur in lege ibidem ad marginem indicata (a).

C A S U S C X C V .

C. & S. locupleti admodum Publicano, cum imperata fuissent a Curia exactiorum, 800. milia librarum; & peritum est, sibi dimicatio plus impositum fuisse; ipse Paulina adivit, quæ plurima potest apud Principem auctoritate, atque gratia, camque supplicibus verbis oravit, ut veller operam suam posere in procuranda ei imperati tributi diminutione, conditionem ipsi terreni rependarum ei 10000. librarum pro unaquaque 100. millium librarum summa, quam ipsa obtentura fuerit, ei condonari. Paulina obtinuit, remitti dimidiā partem tributi, quod Cræs fuerat imperatus, a quo mercedem retulit 4000. librarum. Nonne Paulina potest prædictam summam absque peccato suam facere, eamdemque sibi retinere?

Istis autem rationibus in eo culpa sepe carere, ipsa animum inducit, 1. qui nulla alia re familiariter gaudet, nisi penione 8000. librarum, quam ex Regio dono percipit, bona, fortis, operæ causa, quam suis Maritis dum viveret, in ipso, quo fungebatur primarii. Dicas ac principis exercitus, munere ipsi Regi præstite, & totius familiaris rei ipsius in duabus bellis novissime consecuti exhaustæ. 2. Quoniam præstare pensionis solutionem nonnulli ægre admodum, & tæpe lapis ex parte tantummodo recipit, propter enorme illud debitum pondus, quo Regnum opprimitur; qui etiam sibi imminet ejusdem abrogatio, & integra extincio, aut saltem notabilis omnino illius extenuatio; ut plurimis alii ejusmodi pensionibus contigit. 3. Qui quidem seconde cali, omni, qua valer apud Principem, auctoritate sibi potissimum valere necessarium habet; adeoque eamdem impendo gratis in gratiam Cræsi, fibimeti ipsi injuriam inde afferret, quod ipsa, qua pollex, auctoritate in proprium suum usum jam posset nullatenus convertere; ut pote Princi peritus sit, eam non sepe gravitudo profundere, in officium ejusmodi viro præstandum: Numquid non fundamento legitimo nuntiatur allegate rationes?

R E S P O N S .

Est hoc indubitate certissime principi, loco possum ac receptum, quod non possint legibus emptionis & venditionis iisi ea potissimum subiecti, quæ ex usu ordinario, qui inter homines plurimum obtinet, commercium ingrediuntur; Porro ab omni commercio procul amandantur favor, auctoritas, atque beneficia; igitur nulla ra-

tionem possunt eadem, neque vendi, neque emi. Arque, illud ipsum jam in precedenti decisione confirmavimus, ac demonstravimus. 89. Doctrina articulo, quam juris publici tecum sacra Facultas nostra Parisiensis adversus eos, qui gratia & auctoritate, qua pollex apud Magnates, abutuntur ad quæsum. Quo quidem sufficienter dissolvuntur, atque quasi communuantur in pulvere, futilis illi pretextus, quorum velamento Paulina nititur obtrahere, quod ex impensa sua auctoritate in gratiam Cræsi retulit, lucrum prædictum. Enimvero sit ipsa divitiae potens, aut egens; ipsius, qua gaudet, penitus perseverat, aut Principis Edicto abrogatur, annicilietur, aut immunitur, isthac nihil quidquam ad praetentum questionem pertinet; quippe, qua fibimeti ipsi sufficienda valere apud Principem, necessarium habet, auctoritas eam nulla possit ratione juvare, ut quæ natura sua, commercio, portus interdicuntur, eadem & negotiatur, & in quæsum interdicitur.

Aliunde vero, siquidem debet sepe virum integrum ac fidum erga tuam societatem prædere,

& obligaretur ad confundendum ejusdem rei communem, eique sine ullo fuso significandum, istam Matronam sati sibi habuisse summam 12000. librarum; deinde vero si virum suisset iis, quibuscum invitat societatem, ei mercedem rependere prædictorum 1000. nummorum ex grato animo tum ipsius opera & laboris, tum collati in societatem offici, coldem potuisse abique dubio sibi vindicare atque retinere; juxta quod fertur in lege ibidem ad marginem indicata (a).

C A S U S C X C V .

C. & S. locupleti admodum Publicano, cum imperata fuissent a Curia exactiorum, 800. milia librarum; & peritum est, sibi dimicatio plus impositum fuisse; ipse Paulina adivit, quæ plurima potest apud Principem auctoritate, atque gratia, camque supplicibus verbis oravit, ut veller operam suam posere in procuranda ei imperati tributi diminutione, conditionem ipsi terreni rependarum ei 10000. librarum pro unaquaque 100. millium librarum summa, quam ipsa obtentura fuerit, ei condonari. Paulina obtinuit, remitti dimidiā partem tributi, quod Cræs fuerat imperatus, a quo mercedem retulit 4000. librarum. Nonne Paulina potest prædictam summam absque peccato suam facere, eamdemque sibi retinere?

Quod quidem ex ipsius allegato Cræsi exemplo sic manet probatum, ut nullus ea de re locutus tertiverationi relinquit videatur; siquidem supponatur 1. Cræsum Publicanum, eadem prædictum locupletorem. 2. Ipsa a Curia vexationum, imperatis 800. millibus librarum, procul dubio residuum ac superstes servatum fuisse, unde sufficienter posset vitam suam honeste, atque pro modo conditionis sua sustinere; siquidem nunquam soleant ejusmodi multæ pecuniarum a Judicibus interrogari, nisi ab iisdem perspecta antea fuerit, ac penitus explorata illius, cui tributum imperatur, facultatum ac bonorum diligens accuratissime descripito, quæ ab ipso etiam recognita sit tanquam iusta ac vera, adhuc etiam sacramenta, fuerit affirmata; praterquam quod res occultæ, quas celant, & sub emergentis nominibus sibi retinent, ad ingentes omnino summas plerunque contentur. 3. Quamquam nihil bonorum suisset Cræs reliquum, ipsi superesse ex ea, quam in ejus gratiam Paulina obtinuit, condonatione trecenta sexaginta milia librarum, quæ referunt decem & octo milia librarum, redditus anni, præter illud, quod de ceteris bonis aliunde ei suspetit, post pecuniarum multam in integrum perfoluntur.

Id igitur in animum inducere non possumus, potuisse 4000. librarum a Paulina legitime percipi, nec perceptas ab eadem posse licite reteneri; juxta isthac verba memorati superius articuli Doctrina: *Peccant, & retributionis lege renumerantur*.

Quod idem dictum volumus de Procuratore rerum domesticarum aliquius viri præpotens, qui numerum accedit Corollario, quod ajunt gallice, ut pot de vin, id est, aut ingenti pecunia summa, aut dono magni aliquius preti obtinet, alius conferi, aut aliquod argentiari coardoris munus, aut aliquam conductionem, vel officium quodam, vel quandam delegatam jurisdictionem; at

que ita de infinitis propinquam hominum generibus: quippe res sit extra omnino omnino controversiam posita, quotquot sunt ejusmodi questiones, totidem esse injurias prorsus atque illicitas acceptiones; adeoque, quibusqua ratione cesserant, iisdem incumbere eos restituere, a quibus accepserunt.

C A S U S C X C V L

RIBIERIUS depositus apud Augustinum summas pecunia plurimas, ex quibus universis surgit summa integra 3500. librarum, quam apud se depositam fuisse, traditæ eidem chirographi cautione, Augustinus non tantummodo testificatus est; verum etiam præterea scripsi resultit in suam ephemeredem ipsos dies, quibus sibi credite fuerunt prædictæ summa; quas inter alias apposuit tres summas, unamq[ue] quinq[ue] centigentas, concordant cum iuri rerum ordinario, qui sollet præterit ab unoquoque rei familiaris administrando petito frequentari; adeo ut plurimum concavemus, ad præsentem materiam accommodari omnino post dictum illud Alexandri III. de dubio circa rem aliam suberto: *In ejusmodi dubitatione ad consuetudinem duximus recursum.*

Quod sex ab illis menes, Augustinus reddidit ex memoratis pecunia summis quinque summas, ex quibus efficietur summa 3000. librarum: at videns, a Riberio sextam qua supererat & conservabat ex quinq[ue] centis, quanque referre caverat in suam ephemeredem tamquam receptam 20. Martii, nullatenus repeti; ipsi declaravit, apud se præterea prædictam summan ei superesse debitan, atque restituendam. Quam Ribieriusrus acceptare dubitabat, quoniam cautissime servavit omnes syngraphas, quas Augustinus scriperat; neque sextam aliam syngrapham apud se fele periperit.

Augustinus vero, cui persuasum est, sextam illam pecuniam summan ei se non fuisse in suam ephemeredem immerito scripito relatam, quicke aliunde diligentiam omnimodam adhibet traxandis propriis suis rebus domesticis, quibus tantummodo totum se le devotus; de recipienda prædicta summa 500. librarum iterum atque iterum Riberium urit; qui toties negavit eamdem accipere; propterea quod non alias syngraphas haberet, nisi quinque tantummodo iheretas, quas omnino disolvatur ex integra scripti in eisdem argenti solutione; neque quidquam juvante, quam apud sibi amicum, cumque rogavit, ut vellat ipsius pecuniam acceptare, quo ejusdem immisionem declararet, atque aliquem fidum invenire, qui eamdem, juvante negotiationis sue causa, non renueret in commercio ponere, de eademque, quibus debet, præstare solutiones. Joannes ex foro animo bene faciendo Emiliano, atque ut ipsius pecuniam servaret in eisdem ab immisione 150. librarum, quod patus fuisse ex proximis, quas subdorabatur, de pretio numerorum decepcionibus, quibus, que ipso deinde contingunt; eidem dixit, libenti animo a se le acceptari prædictas 500. libras, sed ea conditione, quod sibi non incumbet eidem præstatam summan numero eamdem restituere, nisi post elapsos aliquot mensis ab ultima de pretio numerorum decepcionibus, quæ post quindecim aut sedecim ab illine mensis erat obvenienta: quod libentissime fuit ab Emiliano comprobatum. A quo Joannes recepit 500. libras, & scripito resultit in codices diurnos suo Notario, a se le Emiliano debet dictam summan, quam sibi ab eodem traditam accepérat, ne proximis de pretio numerorum decepcionibus, futurus esset obnoxius; atque sibi induci obligacionem, præstatam summan numero ejusdem in illius manus post ultimam diminutionem restituenda, juxta passionem quæ ea de re inter se & Emilianum oretenus accepérat.

Pot decem circiter aut duodecim ab illis dies, Joannes ipse petit, ab amico sibi quodam, ut vellat fulcipe tum memoratas 500. libras, tum simul etiam numerosiores alias pecunias summas; quas laudatus amicus tradidit suo Notario, qui pecuniam itam in res proprias confidendas rotam impedit; præmissa quoque ita conditione, quod non obligaretur ad eamdem, nisi post ultimam diminutionem, reddendam.

Potest vero, cum incredibilis facta esset argenti uaria, & nequivisit Notarius ne minimum quidem pecunia sibi ab amico Joannis credita partem refundere; Joannes, cui aliunde obvenit summa 2000. librarum, statim caput referre trecentos aut quadragesimos nummos, quos receperat, a variis quibusdam, eadem ratione, causa & conditionibus iisdem quibus ab ipso Emiliano qui-

(c) Stephan. Doct. in Lexic. Juris can. v. Dubium. n. 1. (d) Alex II. in e. Causa stat. 12. de Decimis. 1. 3. tit. 10.

C A S U S C X C V I I .

EMILIANS, cui 500. librarum summa adest præsentis ac numeratis pecunie, animo habens, eamdem sibi servare integrum; & advertens aliunde, futurum ut nummi quibus affingitur valor centum solidorum, per spatiū unumquodque biunestre, ex variis de pretio eorumdem decepcionibus, immunitetur, donec justum suum pretium, quod ad tres libras cum solidis decem determinatur, attigilat; Joannem aditum intimum sibi amicum, cumque rogavit, ut vellat ipsius pecuniam acceptare, quo ejusdem immisionem declararet, atque aliquem fidum invenire, qui eamdem, juvante negotiationis sue causa, non renueret in commercio ponere, de eademque, quibus debet, præstare solutiones. Joannes ex foro animo bene faciendo Emiliano, atque ut ipsius pecuniam servaret in eisdem ab immisione 150. librarum, quod patus fuisse ex proximis, quas subdorabatur, de pretio numerorum decepcionibus, quibus, que ipso deinde contingunt; eidem dixit, libenti animo a se le acceptari prædictas 500. libras, sed ea conditione, quod sibi non incumbet eidem præstatam summan numero eamdem restituere, nisi post elapsos aliquot mensis ab ultima de pretio numerorum decepcionibus, quæ post quindecim aut sedecim ab illine mensis erat obvenienta: quod libentissime fuit ab Emiliano comprobatum. A quo Joannes recepit 500. libras, & scripito resultit in codices diurnos suo Notario, a se le Emiliano debet dictam summan, quam sibi ab eodem traditam accepérat, ne proximis de pretio numerorum decepcionibus, futurus esset obnoxius; atque sibi induci obligacionem, præstatam summan numero ejusdem in illius manus post ultimam diminutionem restituenda, juxta passionem quæ ea de re inter se & Emilianum oretenus accepérat.

Pot decem circiter aut duodecim ab illis dies, Joannes ipse petit, ab amico sibi quodam, ut vellat fulcipe tum memoratas 500. libras, tum sim-

dicendi obligatio iisdem importabatur, tum coram Deo, tum coram hominibus, non tenentur ad restitutio[n]em erga sicutum, ad quem major pars bonorum Hygini devoluta fuisset, postquam idem fuisset capite damnatus?

R E S P O N S .

Ut quæ se[nt]e offerat he[re] loci, discutiendæ difficultati possit majori cum perspicuitate satisficeri; quædam in antecedenti principiis præmituntur sunt.

Primum est: quod Lex mere penal[is] inducta quidem Civilium Magistratum potestat, sed qua[us] consensu tacito ejusdem potestatis neque usu recipitur, neque invalidit: nihil quidquam in foro conscientia inducit obligationis: *Lex in nihilo recepta, in nihilo obligata*, inquit Navarus (a). Rationem autem subdit Gratianus (b), quod Lex quidem ex sua promulgatione naturam legis adiupicatur; verum, ut luculententer demonstrant Decius (c) & Felinus, præterea fit necesse, ut vim habeat obligandi, confirmari eandem eorum acceptance, ad quos potissimum pertinet; quæ quidem ejusdem acceptio, juxta usum receptionis in Gallia, ex ejusdem percepitione in commentariis supremi Gallicarum Curiae fieri confluavit: *Leges inserviantur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur: sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullae Leges hodi[us] abrogata sunt; ita moribus utentium ipse Leges confirmantur*.

Secundum: quod, cum semel Lex aliqua fuerit juxta receptum utrum promulgata, secundum conscientiam vim obligandi fortatur, atque etiam ex conscientia cibilib[us] incumbar eidem lege subjecere; ut ex ipsissimis verbis S. Pauli S. Thomas evincit.

Tertium: quod aliqua Lex possit recipi, atque invalecere quantum ad certa quedam capita; quantum vero ad alia nec obtinet, nec vim obligandi ratione capit non obligat.

Quartum: quod Lex eo ipso definat obligare, quo fuit ab ipso Legislator abrogata, aut ex aliqua contraria contumetudine, quæ & justa sit, & legitime præcripta.

Quibus positis, respondemus, Petrum & Jacobum in causa proposito nullius restitutio[n]is erga sicutum obligationi subjaceret; quoniam Lex penal[is], quæ bona aliqui capite damni siccō adiunctur, nullum obtinet, neque iliu[m] recipitur, donec ea de re sentientia judicis acceperit. Atque ea ratione Navarus non absimilem difficultatem dissolvit istis verbis (d): *Tessis, qui in iudicio legitime interrogatus super criminis, ob quod bona publicantur, negat veritatem, propter quod reus absolvitur, non tenetur ad restituendum siccō, quod ad eum periret, si dannaretur ... tum quia non debetur in anima fore ante condamnationem ... tum quia leges humanæ, præstent penales, non ligant postquam in anima fore, nisi quantum sunt receperit ... Et nullibi illa lex dannari jubens aliquam publicatione bonarum, ita ei recepta, ut ante damnationem bona ad sicutum defranciat.*

Atque ita, quæ ea de re habemus, auditoratis plurimum addi potest ex Glosa (e), in quedam Canonem, qui legitur in Decreto Gratiani. Ipsi namque tamquam quid extra omnem profus controverbiis supponit, ejusmodi ponam non deberi, nisi postquam fuerit ab ipso iudice inficta. Quam Navarus Glossam eandem allegans addit præterea, non eadem ratione deberi, damnum seu reparacionem damni, quod extrinsecum est atque remotum, quæ debetur damnum quod intrinsecum est atque proximum; quod confirmat una quadam ex Legibus Digesti (f), in qua fertur, vñditorem qui conflitto tempore rem venditam omisit tradere, tenceri quidem ad afferendam emitori congruentem damni reparationem, quantum ad ipsam rem;

Quæ, (utilitas temporis,) ita Lex ipsa loquitur, modo circa ipsam rem consiftit. Nullatenus vero quantum ad id, quod ipsi rei extrinsecum est; ut, verbi gratia, in quantum prædictus emitor potuerit de eadem fructum percipere, si sibi suillet opportuno tempore tradita: Negre enim, prosequi-

(a) Navars.
Act. c. 23. n.
62. v. Decimo.

(b) Gratian.
S. Leges; ad
can. 10. istis
3. dist. 4.

(c) Decius in
c. 2. de confi-
tut. & Felinus
de treu-
s. pasc. 2. 13.

(d) Navars.
c. 25. n. 15.

(e) Glosa in
c. Fratres. 1.
11. q. 2. v.
Causa argu-
menta.

(f) Leg. si
firilis. 2. S.
Cum per ven-
distorem. 3. n.
de act. emp.
& vendit. lib.
sp. fct. 1.

tur Jurisconsultus Paullus in allegata Lege, si pertuit ex rivo, puta, negotiari & lucrum facere, id est mandatum est non magis, quam si tristitia emerit, & ob eam rem, quod non sit traditum, familia eius fame laboraverit.

C A S U S C C V I .

CHRISTIANUS, qui erat male animatus erga Religiosos reformati cuiusdam Ordinis, propter quod item amiserit, quam in eodem intenderat; sic egit apud Paullum, qui ab annis decem solis in monasterio frater erat, qui sarcinatioris artem exerceret, quo eamdem adduceret ad egridendum de predicto monasterio, & aliud mitoris obseruantis ingredendum; ut frater iste, post dispensationem obtinente de Curia Romana, consilium ipsius fecutus fuerit atque exsecutus: Obligatur ne ex conscientia ad aliquam restitutio[n]em erga monasterium, in quo prædictus Religiosus commorabatur?

R E S P O N S .

Non existimamus, posse Christianum vindicari ab obligatione damni compensationis exhibenda propter predicto monasterio, cui dannum intulit, in eo quod summe utilitas Religiosum ab eodem adduxerit, & inde toti Communauté necessitas incubaverit alterius sarcinatioris opera jam deinceps conducenda, donec ie[st] offerat aliquis familiis Religiosi & eo industria devenerit, quod possit eadem ratione partes Pauli fulminare.

Ratio est, quod sit profus evidens, Christianum non peccavisse tantummodo contra caritatem, quæ ei omnino quacunque ultio cupiditer interdicebat; sed præterea contra iustitiam, in eo quod ex perverbia sua voluntate damnum intulerit predicto monasterio prorsus ingens. Obligatur ergo ex conscientia ad agendum, vel ut predictus Religiosus in suum monasterium redeat, si hoc ipsum in eis animum inducere queat; vel ut illuc ingrediatur Religiosus alter, qui eodem utri ibidem esse possit; seu tandem ad, quidquid inde sentierit damni prædicta communitas, de proprio sue re restitendum: *Quis enim negaverit, ita Meribus (g), cum peccare contra iustitiam, qui excepit (g) Meribus, vel Ordini subirabit personam, ad summum Christi, quam, & in qua, per sententiam legitimam Professio[n]em jus habet ... Ergo quisquis illum suo monasterio vel Ordini subduxerit, violaverit iustitiam*, 15. Casu claf. 3. pag. 61.

(g) censura 16.

Ceterum observandum est, in eo prædictum refidere atrociter peccati, quo ie[st]e Christianus contrinximus, quod in causa sit, cur Paullus in quadam quasi specie Apostoli inciderit, ejusdem Ordinem, cui se ex libra solemnum votorum emulsione totum devoverat, & in quo per decem annos summa cum fidei, tum conscientiae perseverantia fuerat commotus, ut tranvolaret ad alium Ordinem, in quo liberius vivebat, & mitigior laxiorque observantie subiiceretur sub speciefo nomine prædicta dispensationis, quæ nullo mitiante legitimo fundamento, nullaque juvante iusta causa, obtenta est.

C A S U S C C V I I .

VICTORICO famoso trapezite sunt tres Vicarii, Paullus arque Claudius, qui singuli de mercere sibi rependenda cum eo pacti fuerunt; nempe Paullus de pretio quadrangulatum librarium. Petrus, de mercede trecentarum librarium, & Claudius, constituto ducentarum librarium pretio; Petrus & Claudius non minus opere sua præbent; quam Paullus, ac perfusum habent omnino, non sibi minus, quam ei, mercede loco rependendas esse quadrangulatas libras. Quo quidem fundamento sicut sibi ip[s]i, quod ex sententia propria meciuntur, ius propriæ quoque autoritate vindicant, & de numinis quos Victorici nomine adimplent, ad summam usque quadrangulatum librarium clanculum corradunt. Num tenetur ex summo iure, ad corollarium istud quod sibi per unumquemque annum accipiunt, restitendum?

RE-

R E S P O N S .

Non embuerunt quidam Theologi Morales doce-re, domesticos in ejusmodi casu pointos nullius restitutio[n]is obligationi erga suos heros subiacere: *Familiæ & famulae possunt surspere occulte heris ad compensandam operam suam, quam majorēm judicant salario, quod accipiunt: ipsiusima sunt verba, quibus concipitur propositio recentiorum istorum Authorum, quæ ab Episcopo Gandavensi oblatæ est Theologis Doctoribus de universitate Lovaniensi anno 1657, ut de eadem dicentes doctrinalem sententiam, quam sic enuntiaverunt: Hæc assertio falsa est, naturam hominis de se pronam ad malum precipitans in farta, ac domesticam pacem perturbans, eo vel possumus, quod ista compensatio ipsorummet famularum & familiarum iudicio relinquatur.*

Quam contagiolam omnino doctrinam Epicopi Gallicani virgula quoque censorio notaverunt, atque inter alios Illustrissimus Ludovicus Henricus de Gondrin Senensis Archiepiscopus, qui camdem contentiam in famulo opere, cui titulus inscribitur: *Apologia in gratiam Theologorum Moralium: in quadam Synodo quam habuit, damnavit. En verba, que leguntur ibidem ad paginam 30. per modum objectionis, ac responsionis.*

Obiectio. *Omnis Theologi Morales ac Jesuitæ, ait Author, docent, sicutum esse famulis, qui de mercedibus suis expulsis, privata sua auctoritate de bonis suorum herorum tantum sibi vindicare in quibusdam casibus, quantum necessarium esse ipsi videatur, ut pro modo opere sua mercede suam compensent. Responsio. Quas Theologi Morales prescribunt servandas, conditiones si rebus serventur, ipse est Author Apologia laudate qui loquitur, nihil adeo nefarium habet ista compensatio, nihil, quod offendere debet heros bene affectos; nihil, quod dissentiat Ecclesiasticorum Patrum sententias, atque inter alios doctores SS. Ambrosii & Augustini. Eni ut se[nt]e habet Confusa, quam inusitata Synodus Senensis (a): *Hec doctrina, quibuslibet additis reprobationibus, pernicio[n]is est; pacem familiarum perturbans; famulorum fidem labefaciens; sanctis Patribus, Ambroso & Augustino falso, imperio & injurioso affigitur. Inde sic inferit: Et hæc est insignis regula servanda a patribus erga filios, a Dominis erga seruos, a Magistris erga discipulos, & Nobilibus erga plebeios.**

Quæ decimo confirmari potest auctoritate S. Augustini (e), qui scribens ad Montiales quædam: *S. Augustini (e), qui scribens ad Montiales quædam: (e) S. Aug-
sum. Christi.
tom. 1. part. 7.
Contra
hereticos.
1. 17. 3.* *Et hæc est insignis regula servanda a patribus erga filios, a Dominis erga seruos, a Magistris erga discipulos, & Nobilibus erga plebeios.*

Quæ decimo confirmari potest auctoritate S. Augustini (e), qui scribens ad Montiales quædam: *Si animo adiacecerit, primariam suam superioram omni gradu summovere, queque ea de re plurimi cum offence[n]ia omnia miscuerant atque pertinaverint; at, aliquando non opertore, ut superiores se[nt]e submittant in nimiam humilitatem, ne quia nildem opus est ad iubitorum regimen, auctoritatem enervent. Quæcumque concilio, vel maledicio, vel etiam criminis objec[ti]o, alteram se[nt]entiam, inquit laudat Pater, meminirit satisfactione quantius curare, quod fecit ... Quando autem necessitas discipline minoribus coercendis dicere vos verba dura compellit, si etiam in ipsi modum vos excessi sentitis, non a vobis exigunt, ni a eis sentitis, non a vobis exigunt, ni a eis*

Ex quibus concludimus, Petrum & Claudium obligari ad restituendum Victorico, quidquid ultra mercedem de qua cum eo pacti fuere, surpuerunt.

C A S U S C C V I I I .

ALBERTUS vir lumina nobilitate præstant, cum amiserit suum horologium manuale argenteum; de Barnaba de suo pediegio statim habuit ejusdem sibi surrepti suspcionem; neque succurrentibus ullis ea de re indicis, tum uxori sue, tum suis liberis atque ceteris suis familiis certissime affirmavit, prædictum pediegiu[m] esse unicuius facti auctorem; licet a vero in ea re procul aberraret. Obligatur ne, ad veniam de falsa ista criminatione petendam a Barnaba, ut in pristinum honoris atque fidei nomine præstatum puerum restituat?

R E S P O N S .

Constat, Albertum recta conscientia non posse se subducere ab obligatione reparandi honoris, quem Barnaba iniuste eripuit; sed non existit illa reparatio, ut sic iuste erga eum submissus gerat; siquidem obligationem ejusmodi satisfactionis nec Christiana prudenter, nec ipsam justitia ullatum imponat; aliquoq[ue] jam contendendum esset, in humili causa teneri Epicopum, aut Communitat[i] ali-

cui regendæ præpositum superiorem, ad veniam etiam ab inferiori Clerico petendam; virum vel etiam præpotentem, a viliori suo pueri; patrem a suo filio; aut magistrum, vel etiam a minimo suorum discipulorum; quod nonnulli prout ablerunt dicuntur: siquidem ejusmodi danno subveniri possit infinitis propemodum aliis rationibus, & magis decent, nec minus conductunt ad inutilem aliquam inferioris famæ labem omnino detegendam.

Sufficit ergo, quam eidem irrogavit, ab eo sic injuria satisficeri. 1. Declinando coram iisdem personis, nonnulli ex temeraria profus ac leviori suspicione eum a se facta furto oneratum fuisse. 2. Eundem sic in quacunque circumstantia excipiendio, ut palam fiat, nedum eum habeat contentum aut ei diffidat, quin potius ei se[nt]e totonac confidere. 3. Conditionem ei faciendo ipsius famulatus & operæ sibi rufus adhibendorum, si jam eum dimiserit.

Eadem fere ratione determinandum est de superiore quodam regendo Ecclesiastico alicui Colle-gio præposito, qui famam aliquam e suis iubitis obliteravit; ac de quocunque alio ejusmodi Prælato, cui non induc debet obligatio ei satisfaciendi, cuius famam attrivit, n[on] sibi rationibus adhibebit, quia cum in periculum auctoritatis & gradus quibus insignit, non adducant; quemadmodum fatus Meribus (d), qui diversas ea de re proponit rationes istis verbis: *Potest quippe superior illi (inferiori) exhibere varia bonorum (e) 17. Contra
meritus. 1. 14.* *potest illi verbis amicioribus, & declarare tam signis quam fatus, se illum non aspernari; immo magis facere, & data occasione in frequenti casu honorificare, etiam se[nt]e assignare; sua communicare mensa; Ita ita passim se[nt]e cum illo gerere, ut bonus quem illi in iuste admittat expolitare poteras, et cordatorum iudicio illi affatim restitutus esse censetur. Inde sic inferit: Et hæc est insignis regula servanda a patribus erga filios, a Dominis erga seruos, a Magistris erga discipulos, & Nobilibus erga plebeios.*

Quæ decimo confirmari potest auctoritate S. Augustini (e), qui scribens ad Montiales quædam: *Si animo adiacecerit, primariam suam superioram omni gradu summovere, queque ea de re plurimi cum offence[n]ia omnia miscuerant atque pertinaverint; at, aliquando non opertore, ut superiores se[nt]e submittant in nimiam humilitatem, ne quia nildem opus est ad iubitorum regimen, auctoritatem enervent. Quæcumque concilio, vel maledicio, vel etiam criminis objec[ti]o, alteram se[nt]entiam, inquit laudat Pater, meminirit satisfactione quantius curare, quod fecit ... Quando autem necessitas discipline minoribus coercendis dicere vos verba dura compellit, si etiam in ipsi modum vos excessi sentitis, non a vobis exigunt, ni a eis sentitis, non a vobis exigunt, ni a eis*

frangatur auctoritas.

C A S U S C C I X .

PSYANDER, qui ab annis triginta philosophicus lectioribus excipiens dabit operam in universitate Parisiensi, tunc temporis non juvabatur nisi 330. librarium annua pensione, quam sibi succurrentem tum suu viu[m], tum ad cultum & habitationem per unumquemque annum a patre suo percepiebat; adeo ut, finiente ipsius cursu philosophico, solvendo non fuerit suo professori, juxta eum qui tunc in prædicta universitate sicutum obtinebat, honorarium 24. nummorum, prædictum professor ne quidem illud ab eodem umquam exegit, atque ipse apud suum patrem in Provinciam se[nt]e receptor. Amplexus pollea vita Ecclesiastice institutum Beneficium obtinuit, cuius redditus aditus ceteris possessionibus, quas obtulit ei Divina Providentia, summam efficit quasi 25.-o. librarium censu[m] annui; indeque ei suppetit omnino, unde pollebitus deinde fatus satisfacere.

Quæ de re petit, utrum, posita prædicta hypothesi, sibi incumbar ex debito conscientia, quos, demen-

demonso suo cursu philosophico, non potuit rependere suo Professori, præfatos 24. nummos ejusdem hæredibus restituere?

E S P O N ' S

Non existimamus, ad istam restitutionem Pythagoraeum ex stricta conscientia teneri; quamquam generaliter loquendo, professoribus ius tunc temporis adesse, exigendi honorarii, atque agendi in iudicio, ut, qui solvendo erant, ad illud idem ipsis rependendum condemnarentur.

Ita autem ratione potissimum innititur, quod nonnis ab iis quibus suppetit unde solvere possint, praedictum honorarium veniat ipsi professoribus ex stricto iure rendendum; sive tamen quam pauperes habendi sint, quibus sub eo respetu tradendae debuit gratio ab iisdem lectiones: atque Pytaneus debuit tamquam pauper tunc temporis haberi; siquidem ei non suppetaret, nisi quod et tui ad victimum, tum ad ceteras ipsius vite necessitates desiderabatur. Ergo tunc temporis et nul latens incumbebat, praedictum honorarium suo professori rendere.

Neque est, unde quis objiciat, ab eodem jam posse illud idem impræstoriarum perfolvi; si enim tunc obligatiōnē p̄dīctē non subiec̄r̄etur, neque nunc eidem obnoxius evas̄is̄ c̄ndens̄t̄ est, juxta dictum illud Juris, quod refertur in Gloſia: *Obligatio fēmī extīndā nō r̄vīvīsc̄it*, (a) quod quidem dictum Gloſia citata repetit ex Ep̄ſtola S.

(4) *Gloss*, in
C. *De cetero*.
ji. de sent.
Excommunic.
&c. *Exceptionis*, 1. de litis
contestatione
in 6. v. *Finite*
1. 2. tit. 3.

(b) S. Aug.
in c. *Queris*
229. S. *Poteſt.*
de *conſecrat.*
dift. +.

(c) Leg. *Qui*
res. 9. *A.* de
ſolutionibus, gr.
& liberat. 3. do.
8.

me
se
qu
si
ter
da
ba
an

qu
ce
fa
te
ho
qu
et
at
cu
U
no
no
ri

Potest hæc nostra decisio plurimum confirmari ex multis Decretalibus, que passim prohibent, ne magistri, seu professores quidquam exigant ab auditoribus, qui pro suaum facultatutem tenuerant, unde congruens honorarium aferant; & jubent, ut eorum mercede Beneficiis aliquibus, seu quacunque alia ratione consulatur: Ne pauperibus, qui parentum opibus jucavi non possint, legendi & proficiendi opportunitas subfringatur; per unamquamque Cathedram Ecclesiam, magistro qui Clericos ejusdem & scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium assignetur, quo docentes necessitas sublevetur, & scientibus via patet ad doctrinam. Quæ verba sunt Alexandri III. cum priës aderat Concilio Generali Lateranensi (d). Quod idem quoque commendavit Innocentius III. in quarto Generali ejusdem nominis Concilio (e). Eaque potissimum de causa,

卷之三

CASUS CCX.

CORENTINUS, lecto quodam libello in urbe Tolosa publice affixo, quo Jacobus promitterebat triginta minas eis, qui ipsi restitueret divitem admodum adamantem pretii 2000. nummorum, quem in templo S. Saturnini perdidisset; sic eum adamantem, adhibita omni diligentia, undeque conquivit, ut in uno quodam e subellias praedicti templi re ipsa tandem invenerit. Statim adivit Jacobum, a quo petiti triginta minarum promissarum solutionem, fide ei facta, futurum ut, accedente ista conditione, neque alter, ipsius ei restitueret adamantem. Jacobus pro gaudio recuperati sui adamantis, & timens, ne Corentinus, quem nullo modo noverat, cumdem ei reddere denegaret; eidem solvit praesentis ac numeratae pecuniae minas triginta, ac deinde Corentinus in manus ipsius tradidit praedictum adamantem.

Cui reposuit Corentinus, Jacobum se se voluntario, ac publice, nemineque suadente, adstrinxisse, minas Jacobo restituendas.

ad sic benigne ei faciendum , qui ipsius adamantem forte fortuna repertum eidem foret restituturus ; adeoque , cum sibi donum istud ex mera benignitate fuerit oblatum , non videre se , quanam de causa sibi , ea de te ne levissima quidem umbra religionis posser adhiberi . Utri Jus ?

R E S P O N S .
Est hoc nobis omnino perfusum , futurum ut ,
quam de praetenti difficultate amplectimur , infiniti
proptermodum qui in eodem , quo Corentinus ,
caſu vel occurruunt , vel occurſere maxime per-
prarent , tentativa noſtra non admodum arridat ;
at quoniam nos minime juvat itidem placita loqui ,
reſpondemus , ab ipso Corentino prædictas triginta
minas eſſe Jacobo reſtituſas , utpote eaſdem ab
ipso exegerit , antequam ejus ei adamantem trade-
ret ; quin etiam verbiſ expreſſis significaverit , fu-
turum ut , nonniſi itidem numeratis , ac ſibi iſolati-
tum illam ei reſtitueret .

Ratio est, quod nullus possit absque crimine rem alienam, *invito domino*, sibi retinere: quia quidem veritas inconcilia ad eos Patrum Ecclesiasticorum argumentum constat, ut eidem probante superfluum omnino sit immorari. Jam vero manifestum est, ipso Jacobo invito, ejus adamantem a Corentino fuisse retentum, neque eidem affuisse animatum, cum ipsi reddere, nisi postquam trinta minus ab eo reciperisset. Jacobus igitur caldem ei non repedit ex mera benignitate, sed propterea quod metretur, ne adamante suo fraudetur, & Corentinus qui ei ignotus erat, & in quem *ex nullis indicis agere poterat*, etenim ab eo auferret, ac sibi retineret. Quae hec loci habemus, congruent prolixi tentatione facultatis Theologicae Parisiensis, que in 92. & suis articulis Doctrinae, ea dere sic exponit mentem suam: *Sed bonorum depritorum dominus non innotuerit post diligenter inquisitionem, ea sunt ergo pauperibus, aut in aliis prius usus converendas nec inventoriis, nisi titulo paupertatis vindicandas.* Ex quibus lemmis, si quidem iof Corentino

+333

333

comptum esset, Jacobum esse verum. Proprietatum illius adamantis, quem invenerat in Templo S. Saturnini, cum ex quocumque pretexere non posset se subducere, ab obligatione ejusdem ei reddendi abique illa mercede exactione.

Evidem (atque in eo parvissimum roca residet fundamenti ratio, quod sibi potest Corentinus vindicare;) Jacobus ex Libello publico affixo promovet loco mercedis trinitatis minas ei; qui ipsis adamantem potest ipsi redditurus, quem amierat; sed neq; merito contendit potest, itam ab explanatione, integrâ libertate propositam fuisse conditionem; siquidem causam inde suam habuerit, quod profus imaret; ne sibi omnino amitteretur, ut posset ex extra omen controversum possum, si sibi ipsa fulla fuisse evidenter sibi recuperaratur ab aliquo ejusmodi promissione, nonquam fuit unius fuisse; ut ad eandem exolvendam fete obligaretur. Est igitur vero profus aliecum, solutionem trinitatis innumeram ex iera benignitate profici, atque praetantiam fuisse; quin immo manifestum est, easdem non nisi ex animo ab eo numeratas fuisse Corentino, ut se in hisque vexationes, quam sentiebat, ab eo si inferri, impeditum; cum nimis praefato denegabat; nisi adimplente conditio, quam legerat in libello, nullatenus offere solebat.

*Sed si Corentio primo quidem adamantem in manus Jacobi dare incipiet, et deinde ei Jacobus ex merito liberisque benigntatis immo reponeret mercedem triginta miliarium, nullis antea praemissis nec mercede petitione, nec de eadem ullo pacto sive tacito, sive verbis expresso, in eo calu domum illud Corentio legitime cederet, ut ipse factetur Covarruvias, qui finem imponit sua decisione, sic concludetur: *Tamecum apud me eritisnum sit, nolle sociis iusta te regnare, quod dico**

*Opinamur ita, post receptio iustis & retinere quod fuerit
datum ob eius invenienti restituendum, modo sicut
conjecturam quibusdam appareat. Dominum id libere
datus & sponte: licet rectius ageret, si nihil re-
cipit nisi fortasse mercedem praedictam habe-
ret, quasi stipis exortacionem / qua ob rerum sua-
rum tenacitatem vere indigeret.*

C A S U S CCXI.

can. s. i. quida-
6. 14. 9. 5.
ludarius Episcopus Segoviensis, id. quod inventum
fuit, esse gratuitu reddendum? *Litur. gratis id facie-
re debet.* idipsumque probat ex quadam lege de Di-
globo, que sic habet: *Qui alienum quid jacens, lu-
cri faciendo causa, fulfult, sunt obligantur.* (e.)
(e) Leg. Pal-
sus 4. 5.
Qui alienum,
q. s. d. furtis
lib. 47. art. 1.
Atvero, si illud idem recipiat cum animo resti-
tuenti, aut nulla posse ratione condemnari; quan-
quam in eadem restituenda sibi proponat aliquam
mercedem periculandam, sed ei tamen nihil juris
competere ejusdem exigendae: (d.) *Quid ergo, si*
*iusquæ (e) que dicunt, petat; nec hic widetur fur-
sum facere, et si non probet peiti aliquam?* Confirmat
etiam suam sententiam memoratus Episcopus ex au-
thoritate Bartholi: (f.) *Unde Bartolus scribit pro-
per restitutionem rei aliena, quo invenia fuerit,*
nihil juri peiti posse, nec accipi.
Arguitur, quod

At quoniam habendi cupiditas huicce nostra de-
citioni plurimorum adveratur , eandem iterum ex-
pedit confirmari ex Doctrina S. Augustini , atque
ex subiecta oculis facti cuiusdam historia , cuius
tessis fuerat oculatus . Sic narrat laudatus Pater ,
postquam verbis omnino validissimis afferuit , rem
alienam , quae inventa fuit , Proprietario , quando
innocetici ex obligatione strictissima venire retin-
tuendam : Dicam quid fecerit pauperinus homo , no-
bis apud Mediolanum constitutis : tam pauper , ut pro-
scholis esset Grammatici , sed plane christianus : quan-
tus illi esset Paganus Grammaticus ; melior ad ve-
lum , qui in cathedra , invecto faculum , nisi forte
me numerus fallit ; cum solidi ferme ducenti : me-
mor legis propriei pietatione publice , redendum enim
sciebat , sed cui reddore , ignorabat . Preposuit pi-
tacium publice , qui solidos perdidit , venient ad locum
illum , & querant bonitem illum . Ille , cui plangens
circumquaque vagabatur , invento : Usq[ue] ledo pietacio
venit ad bonitatem : Conspexit querenter alium , qua-
fuit signa : interrogavit stuculam quantitatem , signum
solidorum etiam numerum . Et cum omnis illi fideli-
ter responderet , redditus quod inveniret . Ille autem
repletus gaudio , & querens vicem rependere , tan-